

სათამაშო ბიზნესის საფინანსო-ეკონომიკური და სოციალურ-ეკონომიკური ღებრინანტები

სათამაშო ბიზნესი ქვეყნის ბიზნეს სექტორის და, ზოგადად, ეკონომიკის სპეციფიკურ სეგმენტია, რომლის მიმართაც არსებობს ამბივალენტური დამოკიდებულება. კერძოდ, სათამაშო ბიზნესი ქმნის ეკონომიკაში განსაზღვრულ დამატებულ ღირებულებას და, ამავე დროს, მიიჩნევა, რომ მისი ფუნქციონირება ყოველთვის დაკავშირებულია გარკვეულ სოციალურ დანაკარგებთან. ასევე, განსხვავებულია საზოგადოების სხვადასხვა ჯგუფის დამოკიდებულება ხსენებული ბიზნესის მიმართ, კერძოდ, სამთავრობო და ბიზნეს წრეები უფრო მეტად პოზიტიურად არიან განწყობილნი სათამაშო ბიზნესის მიმართ, ვიდრე საერთო მოსახლეობა, თუმცა აღნიშნული მიდგომა ითვლება ზოგადად და განსხვავებულია ცალკეული ქვეყნების მიხედვით*.

გიორგი გოგოლაძე
ეკონომიკის დოქტორი,
ბათუმის შოთა რუსთაველის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

სწორედ აღნიშნული ფაქტი განაპირობებს იმ გარემოებას, რომ ნებისმიერი ქვეყნის საზოგადოებაში სათამაშო ბიზნესი ითვლება ერთ-ერთ პრობლემატურ და აქტუალურ საკითხად. ამ მხრივ გამონაკლისი არც საქართველოა. ქვეყნების ერთმა ჯგუფმა აღნიშნული პრობლემა მოაგვარა შედარებით ხისტი მიდგომით, აკრძალა რა სათამაშო ბიზნესი ქვეყნის კანონმდებლობით, ხოლო რიგ ქვეყნებში მოქნილი რეგულაციებით მოხდა ბიზნესის აღნიშნული სეგმენტის მეტ-ნაკლები განვითარება.

აღსანიშნავია, რომ მსოფლიო პრაქტიკაში სათამაშო ბიზნესის ორგანიზაციული და ფუნქციონალური მოწყობის სხვადასხვა სტრუქტურა და მოდელია აპრობირებული. კერძოდ, კი განასხვავებენ **კონცეპტუალურ და ზონალურ მიდგომებს**¹. ზონალური მოწყობის პრინციპი გულისხმობს სათამაშო ბიზნესის (მთლიანად ან ცალკეული სახეობების) კონცენტრირებას წინასწარ განსაზღვრულ ტერიტორიულ საზღვრებში, რასაც საფუძვლად შეიძლება დაედოს პერიფერიული ადგილების და სპეციალური ზონალური ტერიტორიების განვითარება. რაც შეეხება სათამაშო ბიზნესის მოწყობის კონცეპტუალურ მოდელს, აღნიშნულ შემთხვევაში სათამაშო ბიზნესის სუბიექტები შეიძლება დაფუძნდეს ქვეყნის ნებისმიერ ტერიტორიაზე, თუმცა გავრცელებული პრაქტიკის მიხედვით, ისინი

ერთგვარად სამენარმეო-ეკონომიკურ აქტიურობაში იმ რეგიონებსა და მუნიციპალიტეტებში, სადაც მაღალია მოთხოვნა შესაბამის მომსახურებაზე, განვითარებულია ტურისტული ინფრასტრუქტურა ან დაწესებულია გარკვეული საშეღავათო პირობები. ხაზგასასმელია, რომ საქართველოში სათამაშო ბიზნესის ფუნქციონირება თანამედროვე ეტაპზე კონცეპტუალურ მიდგომას იყენებს.

გლობალურად, უკანასკნელ ათწლეულებში, სათამაშო ბიზნესისთვის დამახასიათებელია მზარდი ტენდენციები, კერძოდ, **2016 წლის მონაცემების მიხედვით, სათამაშო ბიზნესის მიერ გენერირებულმა შემოსავლებმა მსოფლიო მასშტაბით შეადგინა 99.6 მლრდ აშშ დოლარი, ხოლო საშუალოწლიურმა ზრდის ტემპმა — 8.5%**². მსოფლიოს ყველაზე მსხვილ სათამაშო ბაზრებად, სათამაშო ბიზნესის შემოსავლების მიხედვით, ითვლება: ჩინეთი (24.3%), აშშ (23.5%), იაპონია (12.4%)³. მოსახლეობის ერთ სულზე აზარტულ თამაშებში დახარჯული თანხების მიხედვით, გლობალური სანაძლეო და სათამაშო საკონსულტაციო კომპანიის მონაცემებით (2013 წ.), მსოფლიოში მონიშნავს პოზიცია უკავიათ ავსტრალიას (866 აშშ დოლარი), ჰონგ კონგს (485 აშშ დოლარი) და კანადას (464 აშშ დოლარი)⁴.

ამთავითვე უნდა აღინიშნოს, რომ სათამაშო ბიზ-

¹ Problem Gambling in Europe (Challenges, Prevention and Interventions). Edited by Gerhard Meyer, Tobias Hayer, Mark Griffiths. New York, 2009, p. 252.

* Robert J. Williams, Jurgen Rehm, Rhys M. G. Stevens. The Social and Economic Impacts of Gambling (Report). 2011. p. 7.

² https://cdn2.hubspot.net/hubfs/700740/Reports/Newzoo_Free_2016_Global_Games_Market_Report.pdf.

³ <https://www.statista.com/statistics/308454/gaming-revenue-countries/>.

⁴ <http://www.businesswire.com/news/home/20150610005010/en/GBGC-Country-Gambles>.

ნესი ქვეყნის ბიზნეს-სექტორის სპეციფიკური და კომპლექსური შემადგენელია, რამდენადაც, ერთი მხრივ, იგი დაფუძნებულია სპეციფიკური მომსახურების განვითარებაზე და უაღრესად მაღალი რისკების გენერირებაზე, ხოლო, მეორეს მხრივ, არ წარმოადგენს ჰომოგენურს, აერთიანებს და მოიცავს რა საქმიანი აქტიურობის განსხვავებულ მიმართულებებს.

შევნიშნოთ, რომ საქართველოში სათამაშო ბიზნესის სისტემური საკანონმდებლო რეგულირება ხორციელდება შემდეგ საკანონმდებლო აქტებზე დაყრდნობით: საქართველოს კანონები — „**ლატარიების, აზარტული და მომგებიანი თამაშობების მოწყობის შესახებ**“ „**ლიცენზიებისა და ნებართვების შესახებ**“ „**სალიცენზიო და სანებართვო მოსაკრებლების შესახებ**“ „**სათამაშო ბიზნესის მოსაკრებლის შესახებ**“ „**მენარმეთა შესახებ**“, საგადასახადო კოდექსი და კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტები. რაც შეეხება სათამაშო ბიზნესის სფეროში დაწესებულ ნებართვებს, მათ მიეკუთვნება: სამორინეს (კაზინოს), სათამაშო აპარატების სალონის, აზარტული კლუბის, ტოტალიზატორის, ლოტოს, ბინგოს და წამახალისებელი გათამაშების მოწყობის სახეობები.

საქართველოში სათამაშო ბიზნესის განვითარება განპირობებულია რიგი ძირითადი უპირატესობითი ფაქტორებით, რომელთა შორისაც აღსანიშნავია: **1. სათამაშო ბიზნესის ხელშემწყობი კანონმდებლობა** (ქვეყნის კანონმდებლობით მკაფიოდაა განსაზღვრული სათამაშო ბიზნესის მოწყობის საკითხები და ითვალისწინებს შედარებით ნაკლებ შემზღუდავ რეგულაციებს); **2. მიმზიდველი საინვესტიციო გარემო** (რაც ქმნის დამატებით სტიმულს სათამაშო ბიზნესის ინფრასტრუქტურის განსავითარებლად და შესაბამისი მიმართულების ინვესტიციების დასაინტერესებლად); **3. ტურიზმის განვითარების მზარდი ტენდენციები** (სათამაშო ბიზნესი წარმოქმნის ე.წ. დამატებით ტურიზმს, ხელს უწყობს რა დამატებითი ტურისტული ნაკადების მოზიდვას და ტურისტულ ინდუსტრიაში შემოსავლების ჯაჭვურ გენერირებას); **4. მეზობელ ქვეყნებში არსებული შეზღუდვები სათამაშო ბიზნესთან დაკავშირებით** (ახლომდებარე ქვეყნებში სათამაშო ბიზნესი აკრძალულია კანონით ან ხასიათდება მკაცრი ადმინისტრირებითა და დაწესებული შეზღუდვებით); **5. ლიბერალური სავიზო პოლიტიკა** (რიგ ქვეყნებთან მოქმედი უვიზო მიმოსვლის რეჟიმი და სავიზო ლიბერალიზაცია მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს შესაბამისი ნაკადების შემოსვლას ქვეყანაში).

სათამაშო ბიზნესის როლის გააზრებისთვის ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ სისტემაში მნიშვნელოვანია, ერთი მხრივ, იმის განსაზღვრა, თუ რამდენად ეფექტიანად ახდენს სახელმწიფო ბიზნესის მოცემული სეგმენტის რეგულირებას (იგულისხმება რეგისტრაცია, სანებართვო პროცედურები, ფისკალური ადმინისტრირება), ხოლო მეორე მხრივ, თუ რამდენად სრულყოფილია სათამაშო ბიზნესის სეგმენტის და მისი ცალკეული საქმიანობის სახეობების სტატისტიკურ-რაოდენობრივი ასახვა და მისი ეკონომიკაზე თვისებრივ-ხარისხობრივი ზეგავლენის შეფასება. აღნიშნული თვალსაზრისით უნდა ითქვას, რომ საქა-

რთველოში სათამაშო ბიზნესის სუბიექტების რეგისტრაცია ხორციელდება სამენარმეო რეესტრში, სხვა სამენარმეო სუბიექტების რეგისტრაციის ანალოგიური პროცედურებით, შესაბამისი დოკუმენტაციის წარდგენით. სანებართვო პროცედურები და ფისკალური ადმინისტრირება კი მკაცრად რეგლამენტირებულია კანონმდებლობით და მის რეგულირებას ახორციელებს შემოსავლების სამსახური, ხოლო სათამაშო ბიზნესის სტატისტიკური მდგენელები განისაზღვრება საქსტატის შესაბამისი მეთოდოლოგიების გამოყენებით.

სახელმწიფო მმართველობის დონეზე დამოკიდებულების მიხედვით, სათამაშო ბიზნესის სფეროში მიღებული გადაწყვეტილებები შეიძლება რანჟირებული იქნეს შემდეგნაირად: **სახელმწიფო დონეზე, რეგიონულ დონეზე და თვითმმართველი ერთეულების დონეზე მიღებული სახელმწიფო გადაწყვეტილებები, რომლებიც ამავე დროს უნდა იყოს კოორდინირებული საერთო-სახელმწიფოებრივი ინტერესების გათვალისწინებით.**

კერძოდ, სახელმწიფო დონეზე გადაწყვეტილებები შეიძლება მოიცავდეს: სათამაშო ბიზნესის პოლიტიკას და სტრატეგიას, ცვლილებებს კანონმდებლობაში, სარეგისტრაციო და სანებართვო პროცედურებს, საგადასახადო ადმინისტრირებას, საუკეთესო უცხოური პრაქტიკების შესწავლას და გამოყენებას სისტემის უკეთესი ფუნქციონირებისთვის და სხვა. რეგიონულ დონეზე გადაწყვეტილებები გულისხმობს: რეგიონის ეკონომიკაში სათამაშო ბიზნესის როლის განსაზღვრას, თანამდევი საინვესტიციო გადაწყვეტილებების მიღებას, ბიზნეს სუბიექტებთან კოორდინაციას პრობლემური საკითხების ინენტიფიცირების მიზნით, საჭიროების შემთხვევაში კლასტერული მიდგომის ინიცირებას და სხვა. თვითმმართველი ერთეულების დონეზე კი სათამაშო ბიზნესთან მიმართებით მიღებული გადაწყვეტილებები უნდა აერთიანებდეს: სათამაშო ბიზნესის მოსაკრებლების შემოღების საკითხს, შესაბამისი სამშენებლო ნებართვების გაცემას, სათამაშო ბიზნესის ფისკალური კონტრიბუციის ანალიზს, სხვადასხვა მუნიციპალურ ინიცირებას და ა.შ.

იმისათვის, რომ მოვახდინოთ სათამაშო ბიზნესის, როგორც ბიზნეს სექტორის სპეციფიკური სეგმენტის, როლისა და მნიშვნელობის იდენტიფიცირება ქვეყნის, რეგიონის თუ ცალკეული თვითმმართველი ერთეულების სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში, აუცილებელია სისტემური გააზრება და გაანალიზება ყველა ის პოზიტიური და ნეგატიური ზეგავლენისა¹, რაც გააჩნია სათამაშო ბიზნესს კონკრეტულ სისტემაზე, ყველა შესაძლო თვისებრივი და რაოდენობრივი მახასიათებლების კომპლექსური გამოყენების გზით, რათა მოცემულ სფეროში მიღებული სახელმწიფო გადაწყვეტილებები იყოს ადეკვატური, ეფექტიანი და მაქსიმალურად ნაკლები ზიანის მომტანი სახელმწიფოს, ბიზნესისა და საზოგადოებისთვის.

სათამაშო ბიზნესის სეგმენტი, ჩვენი აზრით, უნდა შეფასდეს ყველა იმ დადებითი და უარყოფითი ფაქტორებით, რომლებიც ქმნიან შესაბამისი სოცია-

¹ Victor Zheng, Po-san Wan. Gambling Dynamism, The Macao Miracle. 2014, pp. 11–12.

ლურ-ეკონომიკური ზეგავლენის ეფექტებს. კერძოდ, აღნიშნული თვალსაზრისით, დადებით ეფექტებს შეიძლება მივაკუთვნოთ შემდეგი: **ზოგადეკონომიკური, საინვესტიციო, ფისკალური, სოციალური, ტურიზმის ხელშემწყობი და ჯაჭვური (მულტიპლიკაციური) ეფექტი**. ამასთან, სათამაშო ბიზნესით წარმოქმნილი პოზიტიური ეფექტი შეიძლება იყოს როგორც მოკლევადიანი, ასევე გრძელვადიანი. მოკლევადიან ეფექტად შეიძლება ჩაითვალოს უშუალოდ სათამაშო ბიზნესის სუბიექტის დაფუძნება, ანუ თავდაპირველ ინვესტირებასთან დაკავშირებული შედეგები, ხოლო გრძელვადიანი გულისხმობს მის შემდგომ ოპერირებასთან დაკავშირებულ მრავალჯერად ეკონომიკურ ეფექტებს (მაგალითად, გადასახადების გადახდა, დასაქმების ზრდა, რეინვესტირება, სხვა სექტორების სტიმულირება და ა.შ).

ზოგადეკონომიკური ეფექტი გულისხმობს იმას, რომ სათამაშო ბიზნესი, როგორც ბიზნეს სექტორის ერთ-ერთი სეგმენტი, ქმნის გარკვეულ დამატებულ ღირებულებას ქვეყნის, რეგიონის თუ მუნიციპალიტეტის ეკონომიკაში და, ამავე დროს, ხელს უწყობს მომიჯნავე სექტორებისა და ქვესექტორების ეკონომიკური აქტიურობის ზრდას.

საინვესტიციო ეფექტი პირველადია სათამაშო ბიზნესის ეფექტებს შორის, რადგან სათამაშო ბიზნესი წარმოადგენს ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საინვესტიციო ნიშას ინვესტორთათვის, ინვესტირებისა და რეინვესტირების შესაძლებლობები კი შეიძლება დამოკიდებული იყოს სათამაშო ბიზნესის სახეობაზე, სექტორში კონკურენციის ხარისხზე, მარეგულირებელი კანონმდებლობის ცვლილებაზე და სხვა ფაქტორებზე. მაგალითად, სამორინე წარმოადგენს რა სასტუმრო ბიზნესის ერთ-ერთ მომგებიან ელემენტს, ითვლება ინვესტიციების მოზიდვის მამოძრავებელ ძალად

აღნიშნულ სეგმენტში, თუმცა ინვესტიცია შეიძლება ასევე განხორციელდეს სასტუმრო კომპლექსისგან იზოლირებულად. ამასთან, ნებისმიერი ასეთი ტიპის ინვესტირება ქმნის ხელსაყრელ პირობებს შესაბამის არეალში აქტივების (ქონების) ღირებულების ზრდისთვის.

სათამაშო ბიზნესის ფისკალური ეფექტი აიხსნება მის მიერ შეტანილი წვლილით საბიუჯეტო შემოსავლებში. ამასთან, სათამაშო ბიზნესის სუბიექტები იხდიან გადასახადებს და მოსაკრებლებს, რომლებიც სხვადასხვა პროპორციით ახდენენ სამივე დონის ბიუჯეტების ფორმირებას. კერძოდ, სათამაშო ბიზნესის სხვადასხვა სახის მოსაკრებელი და ქონების გადასახადი აგენერირებენ თვითმმართველი ერთეულების ბიუჯეტებს, მათ მიერ გადახდილი საშემოსავლო გადასახადი — ავტონომიური რესპუბლიკების ბიუჯეტებს, ხოლო მოგების გადასახადი — სახელმწიფო ბიუჯეტს.

სოციალური ეფექტი ვლინდება იმაში, რომ სათამაშო ბიზნესის სუბიექტები ქმნიან ახალ სამუშაო ადგილებს, ხოლო გაფართოების შემთხვევაში ზრდიან შექმნილ სამუშაო ადგილებს. აღნიშნული სეგმენტი ერთ-ერთი წამყვანია სფერო, განსაკუთრებით გრძელვადიანი სამუშაო ადგილების რაოდენობისა და საშუალო ხელფასის დონის მიხედვით.

სათამაშო ბიზნესი მნიშვნელოვანი მასტიმულირებელია ტურიზმის ინდუსტრიისა მთლიანობაში. მაგალითად, ხშირ შემთხვევაში, სამორინეები უზრუნველყოფენ თავიანთი მუდმივი კლიენტების უსასყიდლოდ განთავსებას სასტუმროებში, რაც მნიშვნელოვანია განთავსების ობიექტებისათვის, განსაკუთრებით სეზონურობის პრობლემის დასაძლევად. ასევე ჩამოსული ტურისტის თანხას ხარჯავს არა მარტო კონკრეტულ სათამაშო ბიზნესის სუბიექტში, არამედ ასევე ტურისტული ინდუსტრიის სხვა სუბიექტებშიც.

ზემოაღნიშნულ ეფექტებთან ერთად, არანაკლებ მნიშვნელოვანია სათამაშო ბიზნესის მულტიპლიკაციური ეფექტი. მაგალითად, სამორინეები ძირითადად უფასოდ ახდენენ საკვები პროდუქტებით და სასმელებით უზრუნველყოფას, რაშიც სოლიდური თანხების გახარჯვით ადგილობრივ სავაჭრო ქსელებში ასტიმულირებენ ადგილობრივ ეკონომიკას. ამასთან, სათამაშო ბიზნესის მიერ ტურისტების მოზიდვა ჯაჭურად უწყობს ხელს სატრანსპორტო, საბანკო, საკომუნიკაციო და სხვა მომსახურებების განვითარებას და შესაბამისი სტანდარტების ამაღლებას.

მიუხედავად სათამაშო ბიზნესის ეკონომიკის განვითარებაზე პოზიტიური ზეგავლენისა, მნიშვნელოვანია მის მიერ გამოწვეული ნეგატიური ეფექტების იდენტიფიცირება და სისტემატიზება, მათი შედარება დადებითი ზეგავლენით გამოწვეულ ეფექტებთან. ნეგატიური ეფექტებიდან შეიძლება გამოვყოთ: სოციალური დანაკარგები, შენაცვლების ეფექტი, გაჟონვის ეფექტი და სხვა თანამდევნი რისკები. როგორც აღნიშნული მიმართულებით უცხოეთში ჩატარებული კვლევები ადასტურებს, სათამაშო ბიზნესით გამოწვეული საზოგადოებრივ-სოციალური დანაკარგები ჰეტეროგენული ხასიათისაა, კერძოდ, ესაა: ადამიანის აზარტულ თამაშობებზე მიჯაჭვულობა (ლუდომანია), პიროვნების გაუცხოება, ჯანმრთელობის დანახარჯების ზრდა, ვალების დაგროვება, კრიმინალური ფონის მატების ხელშეწყობა, მონყვლადი ჯგუფების ჩართულობა და სხვა¹. შენაცვლების ეფექტი გულისხმობს იმ პოტენციურ დანაკარგებს, რომლებიც წარმოიშობა პირის მიერ თანხების აზარტულ თამაშობებში დაკარგვით, ვიდრე მას შეეძლო აღნიშნული სახსრები გამოეყენებინა პირადი სამომხმარებლო ხარჯების სახით ანდა მოეხდინა ინვესტირება ამა თუ იმ შედარებით სტაბილურ საქმიანობაში ან აქტივში.

რაც შეეხება ე.წ. გაჟონვის ეფექტს, იგი დაკავშირებულია იმის ალბათობასთან, რომ პირმა აზარტული თამაშობებით მონაგები თანხები შეიძლება არ დახარჯოს ადგილობრივ ეკონომიკაში და მოახდინოს მისი რეპატრიაცია. ეს შემთხვევა შეიძლება დამახასიათებელი იყოს არარეზიდენტი ვიზიტორების მაღალი აქტიურობის პირობებში. სათამაშო ბიზნესის უარყოფით ეფექტად ასევე შეიძლება ჩაითვალოს ფულის „გათეთრებასთან“ დაკავშირებული რისკების წარმოქმნის ალბათობა (განსაკუთრებით მისი სისტემურ-ელექტრონული ფორმით მონყობის შემთხვევაში).

სათამაშო ბიზნესის დადებითი და უარყოფითი გავლენების შეპირისპირების პროცესში მთავარ პრობლემას ქმნის ის გარემოება, რომ უარყოფითი ფაქტორების უმრავლესობა წარმოადგენს ე.წ. არამონეტარულ ფაქტორებს, ანუ რომელთა გაზომვა თუნდაც ემპირიული მიდგომებით შეუძლებელია მაშინ, როდესაც დადებითი ფაქტორების უმეტესობა მონეტარული ხასიათისაა (მაგალითად, სათამაშო ბიზნესში ჩადებული ინვესტიცია, გადახდილი გადასახადები და მოსაკრებლები, დასაქმებულთა რაოდენობა, საშუალო შრომის

ანაზღაურება და სხვა). აღნიშნული კუთხით, ასევე შედარებით სირთულეს შეიძლება წარმოადგენდეს სათამაშო ბიზნესის ჯაჭვური ეფექტის გაანგარიშება მომიჯნავე სექტორებთან ერთად გენერირებული დამატებული ღირებულების გაზომვის მიზნით. ამდენად, ამ თვალსაზრისით, „დანახარჯი-სარგებლის“ ანალიზის პირდაპირი მიდგომით გამოყენება მიზანშეუწონელია.

სათამაშო ბიზნესის სეგმენტის შეფასება და ანალიზი შესაძლებელია განხორციელდეს თვისებრივ მახასიათებლებთან ერთად რაოდენობრივი ინდიკატორებითაც. რაოდენობრივი კრიტერიუმების სისტემამ უნდა მოიცვას ყველა ის პოტენციური მაჩვენებელი, რომელთა გაანგარიშება ხორციელდება სახელმწიფო მმართველობის სხვადასხვა დონეზე გამოყენებული გაზომვადი ინდიკატორებით. სეგმენტის სრულყოფილი ანალიტიკური შეფასებისათვის სასურველია მოვახდინოთ მაჩვენებელთა კომპლექსური შეფასება, როგორც ტრენდის ჩვენების, ასევე სტრუქტურული ანალიზისა და კორელაციური კავშირების დადგენის მიზნით, შემდეგი ინდიკატორების მიხედვით: ა) სტატისტიკური მაჩვენებლები; ბ) ტექნიკური მაჩვენებლები; გ) ფისკალური მაჩვენებლები.

სტატისტიკური მაჩვენებლები სათამაშო ბიზნესთან მიმართებით შეიძლება გამოყენებული იქნეს სხვადასხვა პერიოდულობით იმაზე დამოკიდებულებით, თუ რომელი ინდიკატორია საინტერესო ანალიტიკური მიზნებისათვის. როგორც ცნობილია, ეკონომიკის ნებისმიერი სექტორის როლი და მნიშვნელობა ქვეყნის ეკონომიკაში, ზოგადი მიდგომით, შეიძლება შევავსოთ აღნიშნული სექტორის მიერ შექმნილი დამატებული ღირებულების ხვედრითი წონით მთლიან დამატებულ ღირებულებაში და ამ სიდიდის ცვლილებით დინამიკაში. მოცემული მიდგომის გამოყენება, სათამაშო ბიზნესთან მიმართებით, 2016 წლამდე არ იძლეოდა სტატისტიკური თვალსაჩინოების საშუალებას იქედან გამომდინარე, რომ წმინდა სტატისტიკური მიდგომით, კერძოდ, ეკონომიკური საქმიანობის სახეების ეროვნული კლასიფიკატორის მიხედვით, სათამაშო ბიზნესი არ ითვლებოდა ეკონომიკის ცალკე ქვესექტორად (იგი შედიოდა, სხვა კომუნალური, სოციალური და პერსონალური მომსახურების განვეის” ქვესექციაში), რაც განსხვავებით სხვა სექტორებისაგან, ართულებდა ბიზნესის აღნიშნული სეგმენტის რაოდენობრივი ნვლილის პირდაპირ გაზომვას. კლასიფიკაციის ახალი ვერსიით, რომელიც დაუახლოვდა ევროსტატისა და გაეროსტატის მეთოდოლოგიურ მიდგომებს, სათამაშო ბიზნესი გამოიყო ცალკე კლასიფიკატორულ ერთეულად (სექცია R — ხელოვნება, გართობა და დასვენება, განყოფილება 92 — აზარტული თამაშების საქმიანობები), რაც უფრო მკაფიოს გახდის სამომავლოდ სათამაშო ბიზნესის ეკონომიკური ნვლილის პრეზენტატულობას².

ზემოაღნიშნულთან ერთად, ასევე მნიშვნელოვანია სექტორული პოლიტიკის გამტარებელთა მხრიდან სისტემური ანალიზი უკეთდებოდეს პერიოდულად

2 საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. საქართველოს ეროვნული კლასიფიკატორი, ეკონომიკური საქმიანობის სახეები (რედაქცია 2), სექ 006–2016. თბილისი, 2016.

1 Research on the Social Impacts of Gambling. Dr. Gerda Reith. University of Glasgow with the Scottish Centre for Social Research (ScotCen), 2006. pp. 42–63.

სათამაშო ბიზნესის სეგმენტის ისეთ მაჩვენებლებს, როგორცაა: **ბრუნვა, გამოშვებული პროდუქცია, ფიქსირებულ აქტივებში ინვესტიციები და ბიზნეს სექტორის სხვა ინდიკატორები, რომლებიც სტატისტიკურად იანგარიშება ძირითადად კვარტალურად ან/და წლიურად.** მაგალითად, 2010–2014 წლებში სათამაშო ბიზნესის ბრუნვის მაჩვენებელი გაიზარდა საშუალო-წლიურად 142.5%-ით, რაც ცალსახად აღნიშნული ბიზნესის მზარდ დინამიკაზე მიუთითებს.

სტატისტიკურ მიდგომასთან ერთად, არანაკლებ მნიშვნელოვნად გვესახება სათამაშო ბიზნესის ისეთი ტექნიკური მახასიათებლების სრულყოფილი ფლობა, ანალიზი და მონიტორინგი, როგორცაა სათამაშო ბიზნესის სუბიექტების, გაცემული ნებართვების, სათამაშო მაგიდებისა და აპარატების, ასევე მოთამაშე ვიზიტორების რაოდენობა, რაც მნიშვნელოვანია როგორც წმინდა ფისკალური ადმინისტრირების, ასევე ანალიტიკური კუთხით. აღნიშნული თვალსაზრისით, ნიშანდობლივია შესაბამის სახელმწიფო დაწესებულებებსა და ბიზნეს სუბიექტებს შორის მჭიდრო კოორდინაცია, განსაკუთრებით რეზიდენტი და არარეზიდენტი ვიზიტორთა აღრიცხვის მხრივ, რაც მნიშვნელოვანი ინდიკატორია ენდოგენური და ეგზოგენური სოციალური ზეგავლენების შესაფასებლად. მაგალითისათვის, 2016 წელს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე მოქმედ სამორინეებში ვიზიტორთა რაოდენობამ შეადგინა 680 000 კაცზე მეტი, საიდანაც 76%-ს შეადგენდნენ არარეზიდენტი ვიზიტორები¹.

შევნიშნოთ, რომ სათამაშო ბიზნესის ფისკალური ეფექტი მისი ფუნქციონირების შეფასების განმსაზღვრელი დეტერმინანტია, რამდენადაც ერთი მხრივ ბიზნესის აღნიშნული სეგმენტისთვის დაწესებულია განსაზღვრული პრეფერენციები, ხოლო მეორე მხრივ

უზრუნველყოფილია სამივე დონის ბიუჯეტებისათვის მისი ფისკალურ წყაროდ გამოყენება. სათამაშო ბიზნესის მიმართ საქართველოს საგადასახადო და სანებართვო კანონმდებლობა ითვალისწინებს შემდეგ შეღავათებს: საშემოსავლო გადასახადისაგან გათავისუფლებულია — ფიზიკური პირის შემოსავალი ლატარიიდან მიღებული მოგების სახით ათასი ლარის ოდენობით; საშემოსავლო გადასახადის წყაროსთან დაკავების ვალდებულებისგან — სამორინეს და აზარტული კლუბის (გარდა აზარტული ტურნირის მოწყობისა), სათამაშო აპარატების სალონის, ტოტალიზატორის ნებართვის მფლობელი პირები, თამაშობიდან მიღებული მოგების გადასახადის ნაწილში; საშემოსავლო და მოგების გადასახადებისაგან — სათამაშო აპარატების სალონის, აზარტული კლუბის და ტოტალიზატორის (გარდა სისტემურ-ელექტრონული ფორმისა) მოწყობის ნებართვის მფლობელი პირები; დამატებული ღირებულების გადასახადისაგან — ლატარიებით, აზარტული და მომგებიანი თამაშობებით მომსახურების განწევა (გარდა ლატარიის ორგანიზატორის მიერ განეული მომსახურებისა, რომლის წილის 50%-ზე ნაკლებს ფლობს სახელმწიფო). სანებართვო შეღავათებიდან კი ნიშანდობლივია სამორინეების მოწყობის სანებართვო მოსაკრებლისაგან გათავისუფლება, ახლად აშენებულ 80 და 100-ნომრიანი სასტუმროების ტერიტორიაზე რიგ მუნიციპალიტეტში, სამორინეს მოწყობის ნებართვის გაცემიდან ათი წლის განმავლობაში.

რაც შეეხება სათამაშო ბიზნესის ფისკალური კონტრიბუციის თავისებურებებს, სხვადასხვა დონის ბიუჯეტები ამ თვალსაზრისით ფორმირდება გადასახადების, სანებართვო და სათამაშო ბიზნესის მოსაკრებლების, ჯარიმებისა და საურავებისაგან. 2010–2014 წლებში სათამაშო ბიზნესიდან საერთო-სახელმწიფოებრივი გადასახადების სახით მობილიზებულმა ჯამურმა შემოსავლებმა შეადგინა 162.7 მლნ ლარი, მოსაკრებლების სახით აკუმულირებულმა ჯამურმა შემოსავლებმა — 482.1 მლნ ლარი, ხოლო ჯარიმე-

¹ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ფინანსთა და ეკონომიკის სამინისტროს მონაცემები (<http://adjar.gov.ge/branches/description.aspx?gtid=345462&gid=5#.WQ7wBdKGIU>).

ბისა და საურავების სახით მიღებულმა სახსრებმა, ბოლო სამი წლის განმავლობაში, შეადგინა 1 115 ათასი ლარი. აქვე შევნიშნავთ, რომ 2014 წელს გადახდილმა გადასახადების და მოსაკრებლების თანხამ (177.6 მლნ ლარი) შეადგინა ნაერთი ბიუჯეტის 2.3%, თუმცა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სათამაშო ბიზნესის ფისკალური წვლილი ეკონომიკურად აქტიური თვითმმართველი ერთეულების ბიუჯეტების ფორმირების საქმეში. მაგალითად, 2014 წელს ქვეყნის 7 მსხვილი თვითმმართველი ერთეულისთვის სათამაშო ბიზნესის მოსაკრებლის სახით მიღებულმა თანხებმა საკუთარი საბიუჯეტო შემოსავლების საშუალოდ 24% შეადგინა¹. აღსანიშნავია, რომ წმინდა ფისკალური თვალსაზრისით სათამაშო ბიზნესის მიერ გენერირებულ საბიუჯეტო შემოსავლებში ყველაზე მაღალი ხვედრითი წონით წარმოდგენილია სამორინე ბიზნესი. ამის საილუსტრაციოდ შეიძლება მოვიტანოთ თვითმმართველ ქალაქ ბათუმის მაგალითი, რომლის ბიუჯეტში 2016 წელს საკუთრივ სამორინეებიდან მიღებულმა სათამაშო ბიზნესის მოსაკრებლმა 17736.7 მლნ ლარი შეადგინა, რაც სათამაშო ბიზნესის ჯამური მოსაკრებლის 80%-ზე მეტია, ხოლო სათამაშო ბიზნესის ფისკალურმა კონტრიბუციამ იმავე წელს მუნიციპალური საბიუჯეტო შემოსულობების 17.5%-ის შევსება უზრუნველყო².

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან და უცხოური ქვეყნების სათამაშო ბიზნესის გამოცდილების განზოგადებიდან გამომდინარე, აუცილებელია სახელმწიფოს ჰქონდეს ბიზნეს სექტორის აღნიშნული სეგმენტის მიმართ არა მოკლევადიანი, არამედ სტაბილური გრძელვადიანი ხედვა, რაც პოტენციურ ინვესტორებს და ოპერირებად კომპანიებს საშუალებას მისცემს უფრო პროგნოზირებადი გახდეს მათი საქმიანობა. აღნიშნულის უზრუნველსაყოფად ასევე მნიშვნელოვანია შესაბამის კანონმდებლობაში ხშირი და სპონტანური

ცვლილებების იგნორირება, სახელმწიფო სექტორის მჭიდრო კოორდინაცია შესაბამის ბიზნეს სექტორთან, რეგულირებასთან დაკავშირებით საუკეთესო უცხოური გამოცდილებების შესწავლა, რაც დაკავშირებულია: მოცემული ბიზნესის რეკლამის შეზღუდვის, რეზიდენტ და არარეზიდენტ მოთამაშე ვიზიტორებთან დაკავშირებით დასაშვები ასაკობრივი ზღვრების დიფერენცირების და/ან გაზრდის, პერიოდული გადახდების საფუძველზე ე.წ. სანებართვო ბარათების სისტემის შემოღების, ზონალური განლაგების/მონეტარული მიზანშეწონილობის, ლოტოს ორგანიზებაში სახელმწიფოს მონაწილეობის ოპტიმალური მოდელის შექმნის, ონლაინთამაშების მკაცრი რეგულირების, სათამაშო ბიზნესის მომსახურების ხარისხის ამაღლების, სტატისტიკური ანალიზის სრულყოფის და სხვა მიმართულებებით.

ამრიგად, როგორც სათამაშო ბიზნესის კვლევა-ანალიზი ცხადყოფს, იგი წარმოადგენს ქვეყნის ბიზნეს სექტორის ერთ-ერთ ყველაზე სპეციფიკურ ქვესექტორს და, ამავე დროს, საზოგადოებრივად დელიკატურ საკითხს, რისთვისაც აუცილებელია სახელმწიფოს გააჩნდეს მკაფიო პოლიტიკა და შესაბამისი მიდგომები. აღნიშნული თვალსაზრისით კი უმნიშვნელოვანესია ჩატარდეს კომპლექსური ემპირიული კვლევა სათამაშო ბიზნესის სფეროში, საჭიროა დარგის საუკეთესო უცხოური პრაქტიკების შესწავლა და გაანალიზება არსებული ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი თავისებურებების გათვალისწინებით, სათამაშო ბიზნესის ბაზრის შესწავლა ფართო რეგიონული მასშტაბით, სათამაშო ბიზნესის ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ და ფისკალურ დეტერმინანტებზე ზეგავლენების შეფასება, მონეტარული და არამონეტარული ინდიკატორების ფუნდამენტური ანალიზი, რაციონალურად გააზრებული რეგულაციების დანერგვა და შემოღება, რაც, საბოლოო ჯამში, ხელს შეუწყობს და უფრო მეტად ქმედითს გახდის ქვეყნის საზოგადოებრივ-ეკონომიკურ სისტემასთან მისადაგებული ბიზნეს ქვესექტორის ფუნქციონირებას და მის მოქნილ და ეფექტიან სახელმწიფო ადმინისტრირებას.

1 საერთაშორისო გამჭვირვალობა — საქართველო. აზარტული თამაშები საქართველოში (მეორე ანგარიში). 2015, გვ. 8–9.

2 ქალაქ ბათუმის მუნიციპალიტეტის 2016 წლის ბიუჯეტის შესრულების ანგარიში. გვ. 3, გვ. 17.

FINANCIAL-ECONOMIC AND SOCIAL-ECONOMIC DETERMINANTS OF GAMBLING BUSINESS

Besik Bolkvadze

Doctor of Economics Associate Professor
at Batumi Shota Rustaveli State University

SUMMARY

The article presents the first attempt in Georgian scientific sphere that considers social, economic and financial aspects of gambling business functioning. It is well known without any exaggeration that gambling is one of the most actual and delicate issues all over the world. Georgia is not exception in this regard. Based on analyzing gambling business peculiarities and studying some foreign best practices of the specific business subsector, the author discusses the positive and negative impacts of gambling on the state, business and society. The work also contains some relevant recommendations, which, as the author suggests, will help policy implementation at state, regional and local governmental levels respectively.